

Bismillahirrahmanirrahim

(İyiliği sonsuz, ikramı bol Allah'ın adıyla)

Yayın No: 46

Kur'an'ın Öğrettiği Kavramlar Serisi: 14

TE'VİL

Dr. Fatih ORUM

Yayın Yönetmeni

Hasan Mustafa ARSLAN

Mizanpaj

Burak Oğuz Belen

Kapak

Hilmi Dinç Üvendere

1. Baskı

Şubat, 2017

ISBN: 978-975-2423-03-9

SÜLEYMANİYE VAKFI YAYINLARI

Hoca Gıyaseddin Mah. Şifahane Cad. No:14

34134 Fatih/ İstanbul

Tel: 0 (212) 513 00 93- Fax: 0 (212) 511 21 69

www.suleymaniyevakfi.org

Yayıncı Sertifika No:12628

Baskı ve Mücellit

Vizyon Basımevi

İkitelli Org. San. Bölğ. Deposite İş Merk.

A 6 Blok Kat: 3 No: 309 Başakşehir/İST

Tel: 0212 671 61 51 Fax: 0212 671 61 52

Genel Dağıtım: Süleymaniye Vakfı İktisadi İşletmesi

Hoca Gıyaseddin Mah. Şifahane Cad. No:14

34134 Fatih/ İstanbul

Tel: 0 (212) 513 00 93- Fax: 0 (212) 511 21 69

Copyright © 2017, Süleymaniye Vakfı Yayınları 2017

Bu eserin tüm hakları Süleymaniye Vakfı Yayınları'na aittir. Yayıncının izni olmaksızın tümüyle veya kısmen yayınlanamaz, kısmen de olsa fotokopi, film vb. tekniklerle çoğaltılamaz ve elektronik ortamlarda yayınlanamaz.

Kur'ân'ın Öğrettiği Kavramlar Serisi - 14

TE'VÎL

Dr. Fatih ORUM

Dr. Fatih Orum

1975 Eskişehir doğumlu. İlkokuldan sonra Eskişehir Ziya Paşa Kur’ân Kursu’nda hafızlığını tamamladı. 1995’te Eskişehir İmam Hatip Lisesi’nden, 2000 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 2008 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “Klasik Fıkıh Kaynaklarındaki Kıyas Anlayışının Kur’an Açısından Değerlendirilmesi” isimli tezi ile doktorasını tamamladı. Evli ve iki çocuk babası olan Fatih Orum halen M.E.B. bünyesinde öğretmenlik yapmaktadır.

e-posta: fatihorum75@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
TE'VÎL	9
1. Giriş	9
2. Kelime Anlamı	13
3. Te'vîl Kelimesinin Kavram Çerçevesi	17
a. İstinbât	17
b. Tefsîr	18
c. İlim	22
d. Kur'ân	23
4. Kelimenin Kur'ân'daki Kullanım Alanları	29
a. Ahâdîs'in Te'vîli	29
b. Ahlâm'ın Te'vîli	31
c. Rû'yâ'nın Te'vîli	32
d. Sabır Gösteremediğin Şeylerin Te'vîli	32
e. En İyi Netice Anlamında	34
f. Âyetlerin Te'vîli Anlamında	35
g. Dünya Ahiret Bağlantısı Anlamında	38
5. Sonuç	41
KAYNAKÇA	43

ÖN SÖZ

Kur'ân'ı anlama ilminin önemli kavramlardan biri de te'vîldir. Yüce Allah Kitabı belli bir ilme göre tafsîl ettiğini yani detaylandırıldığını, detaylandırma işinin âyetler arası irtibatlarla gerçekleştiğini, irtibatların kurulmasında da Arapça'nın dikkate alındığını bildirmektedir. Arapça dikkate alınarak konu benzerliği olan âyetlerin bir araya getirilmesiyle her konunun kur'ân'ları yani anlam kümeleri oluşturulmaktadır. Anlam kümelerinin oluşturulmasında âyetler arasında Allahın kurduğu bağlantıların dikkate alınması gerekmektedir. Te'vîl kavramı bu yönüyle önem arz etmektedir.

Elinizdeki çalışmada te'vîl kavramına bu yönüyle dikkat çekilmiştir. Te'vîlin herhangi bir şeyin ilgili olduğu diğer şeylerle irtibatı bağlamında hem sözlüklerde hem de Kur'ân'daki kullanımlarına atıfta bulunulduktan sonra Kur'ân'ı anlama ilmi yönüyle ifade ettiği anlam ve önem vurgulanmıştır.

Kelimenin geçtiği âyetlerin meallerinin yanı sıra,

fıkıh usûlünde kelimeye yüklenen anlam göstermektedir ki pek çok kavram gibi te'vîl kavramı da tahrifata maruz kalmıştır. Mesela, edebi ve teknik ifadelerden soyutlayarak ifade etmek gerekirse fıkıh usûlünde te'vîl, herhangi bir kelime ya da aye-te insanlar tarafından konular ilkeler gereğince bir anlam takdir etme işidir.

Dr. Fatih Orum

TE'VÎL

[التأويل]

1. Giriş

Kur'an'ı anlama usulü açısından önemli bir kavram olan te'vîl, Kur'ân'ın yedi sûresinde,¹ onbeş âyette onyedide defa geçer ve tüm kullanımları "te'vîl" şeklinde tek düzelik oluşturur.

Te'vîl kavramı, tefsir ve fıkıh usulünde, Kur'an'daki kullanım çerçevesini aşan, hatta başkalaşan anlamda ele alınmıştır. Kavram, tefsir literatüründe tefsir-tevil ilişkisi/farkı bağlamında ele alınmış, âyet ve lafızları anlamlandırma faaliyetinin rivâyet merkezli olanına tefsir, muhakeme merkezli olanına tevil denilebileceği söylenmiştir.² Yine tefsir eserlerinde te'vîl kelimesine daha çok Âl-i İmrân sûresinin 7. âyeti vesilesiyle temas edil-

1 Âl-i İmrân, Nisâ, A'râf, Yunus, Yusuf, İsrâ, Kehf

2 Mâturîdî, Te'vîlât, I, 3-4.

miştir. Bu âyet çerçevesindeki te'vîl tanımlarında, âyette geçen müteşabih kavramına getirilen izahlar belirleyici olmuş, bundan dolayı da te'vîlin, kapalı anlamların açığa kavuşturulması için gayret gösterme ve bir yoruma varma faaliyeti olduğu düşünülmüştür. Bu bağlamda müteşabih âyetlerin te'vîlinin yapılabileceği, yahut hangilerinin yapılabileceği, bunları te'vîle kimlerin ehil olduğu ve bunun kurallarının neler olması gerektiği tartışılmıştır. Öte yandan yine tefsir ilmi çerçevesinde, müteşabih âyetlerin dışında, çeşitli derecelerdeki anlam kapalılıkların giderilmesi de te'vîl bağlamında ele alınmıştır. Keşf ve ilham yoluyla elde edilen iş'ârî tefsirler de te'vîlin tasavvufi uygulamaları olarak literatüre girmiştir.

Te'vîlin benzer uygulamaları kelimeler ilmi için de söz kolmuş, Allah'ın sıfatları, kıyamet alametleri, ahiret halleri gibi hususlardaki yorum faaliyetleri te'vîl adı altında ele alınmıştır.³

Fıkıh usûlünde te'vîl, akla ilk gelen (zâhir) anlamın, bir delile binaen terk edilip başka bir anlamın tercih edilmesi yahut lafızdan kaynaklanan herhangi bir kapalılığın giderilmesi şekliyle lafızdan kastedilen asıl mananın tespiti anlamında kullanılır. Bu kullanımın içine, âmmın tahsisi, mutlakın

3 Yusuf Şevki Yavuz. "Te'vil", DİA, XXXXI, 27-28.

mukayyede hamli, emir ve nehyin manaya delâlet şekilleri, teâruz durumunda nasların uzlaştırılması, nasların neshe uğrayıp uğramadığının tespiti gibi işlemlerin de girdiği söylenir.⁴

Zahir anlamın ne şekilde tespit edildiği ve onun terkinin gerektiren delilin ne olduğu, bu delilin nasıl işlendiği gibi zaaflar te'vîli tartışmalı kılmalıdır. Zaten te'vîl işleminin sonucunun zan ve ihtimal olduğu hususunda ittifaktan bahsedilir.

Mücmel, müşkil ve hafî gibi lafızlardaki kapallılığı gideme faaliyeti bağlamında da teville atıfta bulunulur. Aynı şekilde, lafızlardaki kapallılığın kime göre olduğu, giderilmesi için hangi delilin nasıl işletildiği, mesela tüm bu tespit aşamalarında başkalarınca kabul edilmeyen ölçütlerin kullanılıp kullanılmadığı tevili tartışmalı hale getirmektedir. Hanefî fakihî Kerhî'ye nispet edilen, dahası mezhepte net bir karşı duruştan ziyade teville geçiştirilen şu sözler bu açıdan dikkat çekicidir: “Mezhep imamımızın ve arkadaşlarının görüşüne ters düşen her âyet ve hadis, ya te'vil edilir yahut mensuh kabul edilir”⁵

Bu yönleriyle bakıldığında, tevil, geleneksel dini

4 Yûnus Apaydın, “Te'vil”, DİA, XXXXI, 28 vd.

5 Kerhî, er-Risale, İstanbul, trs., s. 84.

ilimlerde usul ve disiplinin bittiği yerde kişisel görüş ve tercihlerin teknik adı olmuştur. Oysa bu kitapçıkta ana hatlarıyla görüleceği üzere, te'vîl, bir usul ve disiplin çerçevesinde bağlantıları doğru kurmak ve sonuca ulaşmaktır.

Te'vîl kelimesine verilen yukarıdaki yanlış anlam Türkçe'ye de geçmiştir. Mesela, TDK'ya ait sözlükte “tevil etmek” ifadesi “söz ve davranışa başka bir anlam vermek” şeklinde izah edilir. Yine aynı sözlükte “tevil getirmek” ifadesine “söz ve davranışa başka bir anlam verebilmek” anlamı verilir. Ancak şunu da ifade etmeliyiz ki aynı sözlük “tevil” kelimesi için “çeviri” karşılığını vererek kelimeye Arapça anlamıyla örtüşen bir anlam vermiştir.

2. Kelime Anlamı

“Te’vîl” kelimesinin kök harfleri “e-v-l = ل-و-ل”-dir. Arap dili kurallarına göre ortadaki illetli harf düşer ve mazi kalıbı “آل” şekline dönüşür. Muzari hali “يؤول”dür. Kök harfleri “k-v-l = ل-و-ل” olan “ق-ي-و-ل = ل-و-ل” fiili gibidir. “يؤول / آل”, “dönmek” anlamına gelir.

Fiilin bu kalıptan mastarı “أول = evl” ve “مآل = meâl” şeklinde gelir. Türkçe’de de yaygın olan “meal” kelimesi buradan gelir ve “ibareden varılacak sonuç” anlamında kullanılır. Fiil tefîl kalıbında “döndürmek” anlamında kullanılır. Mesela “أَوَّلَ الْحُكْمِ إِلَى أَهْلِهِ” cümlesi “Hükmü ehline yönlendirdi” anlamına gelir ve “أَوَّلَ” fiili bu cümlede “döndürmek, çevirmek, yönlendirmek” anlamında kullanılır.

Sözlükler “أَوَّلَ” fiilinin “ırca” ve “red” anlamında olduğunu söylerler. Bu herhangi bir şeyi bir başka şeye döndürmek, yönlendirmek anlamındadır.⁶

Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed Amr Ferâhidî (ö. 175/791),

Nisa sûresinin 59. âyeti, te'vîl kavramının anlamına dair sözlükleri teyid edici bilgi verir. Âyet şöyledir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ
فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

“Ey inananlar! Allah’a itaat edin, Rasûl’e itaat edin; sizden olan yetki sahiplerine de. Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz onu Allah’a ve Rasûl’e götürün. Allah’a ve Âhiret gününe inanıyorsanız böyle yaparsınız. Böylesi hayırlı olur ve en güzel sonucu verir.”

Yukarıdaki âyetin sonunda “وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا” ifadesi geçmektedir. İfadeye “en güzel sonucu verir” anlamı verilmesinin sebebi, anlaşmazlığın Allah’ın Kitabı’na yönlendirilmesidir. Âyette emredilen budur. Anlaşmazlık durumunda meselenin Allah’a ve Rasule reddi yani yönlendirilmesi emredildikten sonra tevilden bahsedilmesi, tevilin, “bir şeyin, irtibatlı olduğu diğer şeylerle bağlantısının kurulması” anlamına geldiğini göstermektedir.

Kitâbü'l-'Ayn, İran, 1409; Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevî Ezherî (ö. 370/980), Tehzîbü'l-lüğa, Kahire, 1964; Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr (ö. 711/1311), Lisânü'l-Arab, Beyrut, 1990; Râğıb el-İsfehânî (ö. 502/1108), el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân, Mısır, 1961.

Zaten fiilin tef'îl kalıbından mastarı olan te'vîl, “bir şeyi aslına döndürmek” demektir.⁷ Bir şeyin aslına döndürülmesi; anlamın ortaya çıkması, maksadın hasıl olması, sembollerin açığa çıkması için irtibatların kurulması anlamındadır.

7 İsfehânî, Müfredât, “e-v-l” md.

3. Te'vîl Kelimesinin Kavram Çerçevesi

Kur'ân'da, te'vîl kavramıyla irtibatlı olduğunu düşündüğümüz bazı kavramlar geçmektedir. Çok kısaca bunlara değinecek, ardından te'vil kelimesinin Kur'ân'daki kullanımlarını göreceğiz.

a. İstinbât

Allah'ın kurduğu bağlantıyı yani te'vîli tespit etme, zaten var olan şeyi/hükmü/gerçeği ortaya çıkartma isteği sebebiyledir. Bu istek ve gayrete istinbat denilir. İlgili bir âyet şöyledir:

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى
الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا
فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا

Kendilerine güven veya korkuya dair bir haber geldiğinde onu yayarlar. Halbuki o haberi El-çi'ye ve kendi yetkililerine götürselerdi, hükmü ortaya çıkarma gayretini gösterenler gerçeği

anlarlardı. Allah'ın lütfu ve ikramı olmasaydı, pek azınız bir yana, şeytana uyardınız. (Nisâ 4/83)

Kendilerine irca edilen bir meseleyi, isitnbat ehli Allah'ın kitabına göre hükme bağlayacaktır. Bu, Allah'ın, o konuyla ilgili tevilini yani âyetler arasındaki bağlantıyı tespit etmek suretiyle mümkün olur. Allah'ın gösterdiği ilme göre bir hükme yani o konuda hikmete ulaşmak için gösterilen gayret ve aşamalar istinbat kavramıyla irtibatlı olmalıdır.

b. Tefsîr

Kur'an'da bir yerde de tefsir kelimesi geçer. Geçtiği âyet şöyledir:

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا

“Sana hangi örneklerle gelseler, biz sana onun gerçeğini ve konuyu daha iyi açıklayanını getiririz.” (Furkan 25/33)

Tefsir kelimesinin kök harfleri “f-s-r” dır. “Açığa çıkarmak” anlamına gelir. Fiilin tefîl kalıbından isim olan “tefsir” kelimesinin de aynı anlama geldiği ancak mübalağa ifade ettiği söylenir. Arapça iştikak ilkeleri bağlamında, tefsir kelimesinin kökü olan “f-s-r” nın aynı anlamı ifade

eden “s-f-r” kökünden türediğine dair iddialardan sözedilir. Ancak “s-f-r” kökündeki anlamın somut olayların açığa çıkartılması anlamında kullanıldığını, “f-s-r” kökünde ise soyut olaylardaki anlamın açığa çıkartılmasının söz konusu olduğu belirtilir.⁸ “S-f-r” kelimesinin Kur'an'daki kullanımlarının da bunu desteklediği hatırlatılır.⁹

Yukarıdaki âyette, Muhammed (s.a.v.)'e mesel yani örnek getiriyorlar. Allah da kitabında gerçeğe uygun meseli verdiğini söylüyor. “وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا” ifadesiyle de Allah'ın verdiği meselin tefsir olarak en güzeli olduğu bildiriliyor. Mesel bağlantıyı göstermek için veriliyor olmalıdır. Bağlantı kurulduğunda gerçek ortaya çıkar. Allah Kur'an'da her türlü meselin verildiğini bildiriyor. İnsanlar da iddialarını kanıtlamak için mesellerden yararlanırlar. Nitekim Kur'an'da insanların verdikleri mesellere bazı cevaplar verilmektedir. Bir âyet şöyledir:

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

“Nasıl yaratıldığını unutarak bize örnek göste-

8 “F-s-r” ve “s-f-r” kökünün anlamına dair geniş bir izah için bkz. Ali Ekber Babaî, Gulam Ali Azizi Kia, Mücteba Ruhani Rad, Kur'an Tefsiri Metodolojisi, çev: Mikail Gürel, İstanbul, 2013, s. 19 vd.

9 Müddessir 74/34; Abese 80/38.

rir de der ki; “çürümüş kemikleri kim diriltebilir mi?” De ki; onları ilk var eden diriltecektir. O, yaratmanın her şeklini bilir.” (Ya Sin 36/78-79)

Görüldüğü üzere elindeki kemiği örnek göstererek yeniden dirilmeyi sorgulayana Allah, ilk var edenin o kemikleri dirilteceği şeklinde bir örnek getiriyor. Böylelikle bir örnekten hareketle bağlantıyı kurmalarına yardımcı olunuyor.

Nahl sûresinin 74. âyetinde, insanların, kendi iddialarını ispatlamak için Allah’a örnekler vermeye kalkmamaları (فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ) söylendikten sonra, müşrik ile sadece Allah’a kul olan iki kişi arasındaki farka dair örnekler verilmektedir.

Meleklerden dışı olanları Allah’a nispet etmelerine dair verdikleri mesel Mekkelilere hatırlatılarak bu konudaki tutarsızlıkları şöyle ifade edilmektedir:

أَمْ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُم بِالْبَنِينَ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ

“Yoksa Allah, yarattıkları içinden kızları kendinde tuttu da oğlanları size mi özel kıldı? Onlardan biri, kendi iddiasını kanıtlamak için Rahman’a getirdiği örnekle müjdelendiğinde yutkunur; öfkesini içine gömerken yüzü mosmor olur.” (Zuhruf 43/16-17)

Aynı konu bir başka âyette ele alındıktan sonra ahirete inancı olmayanlarla Allah'ın verdiği örnek arasındaki farka temas edilmektedir:

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ
بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا
بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ
لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ

“Allah için kızlar oluşturun; O bundan uzaktır. Özledikleri oğlanlar da kendilerine kalıyor. Onlardan birine “Kızın oldu!” diye müjde verilince yutkunur ve yüzü kapkara kesilir, Müjdelendiği şeyin kötülüğünden dolayı halkının karşısına çıkamaz olur. Aşağılanmayı göze alarak onu tutsun mu, yoksa toprağa mı gömsün? Bakın, ne kötü karar veriyorlar! Ahirete inanmayanlar kötü örnek verirler. En iyi örnek, Allah'ın verdiği örnektir. Üstün olan ve doğru kararlar veren O'dur.” (Nahl 16/57 vd.)

Tüm bunlardan, örnekler üzerinden her hangi bir konunun bağlantılarını tespit etmenin tefsir anlamına gelebileceğini düşünebilir, tevilin temsili olanına tefsir denir diyebiliriz.

c. İlim

Âl-i İmrân sûresinin 7. âyetinde, Kitab'ın âyetlerinin te'vîlini sadece Allah'ın bildiği bildirilir (وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ). Bu, te'vîlin ölçülerini koyanın Allah olduğu anlamına gelmektedir. Âyetin devamında, Allah'ın koyduğu bu ilmi yani usulü kavrayanların, bu ilme, yani muhkem ve müteşabih âyetlerden oluşan tevillere güvenlerinin tam olduğu bildirilir (وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا). Bu itirafın fiili tezahürü, Zümer sûresinin 23. âyetinde şöyle ifade edilir:

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانٍ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ...

“Allah sözlerin en güzelini, birbirine benzer, ikişerli (âyetler içeren) bir kitap olarak indirmiştir. Rablerinden korkanların tüylerini ürper-tir; sonra onların kalpleri ve vücutları Allah'ın bilgisiyle yumuşar...”

Âyetler arasındaki irtibata dikkat etmeden Kur'an'a yaklaşanlar, usul hatası yapmış olurlar. İlgili âyet şöyledir:

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ

“Onlara âyetlerin tevili gelmediği için Kitabın usulünü kavrayamamaları sebebiyle âyetler

karşısında yalana sarıldılar.” (Yunus 10/39)

Âyetler karşısında yalana sarılanlar, âyetlerin irtibatına dikkat etmeyenlerdir. Yukarıdaki âyetin öncesindeki âyetlere bakıldığında, kendilerine tebliğ edilenlerin vahiy olmadığını, Allaha nispet edilen iftira ürünü sözler olduğunu iddia edenlere, benzer bir sûre getirmeleri teklif edilmektedir. Onların bunu yapmaya güçlerinin yetmemesinin sebebi âyetler arasındaki ilahi irtibatlar, yani bağlantıların Allah tarafından kurulmuş olmasıdır. Nitekim bu itirazlara yönelik olarak on sûre getirmelerine dair teklif üzerine, bunu yapamayacak olmaları şöyle gerekçelendirilmektedir:

فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ مَا أُنْزِلَ بَعْلَمِ اللَّهِ وَأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

Çağırdığınız kimseler size cevap vermezlerse şunu iyi bilsinler ki; Kur'an Allah'ın ilmi ile indirilmektedir. Allah'tan başka bir ilahın olmadığını da bilmeliler. Artık O'na teslim oluyor musunuz?” (Hûd 11/14)

d. Kur'ân

Kur'ân, toplamak, bir araya getirmek anlamına gelen “k-r-e = ق ر ا” kökünden gelmektedir.

Terim olarak Kur'ân, usulüne uygun olarak, anlam kümelerini takip ederek âyetleri işleme koymak, bir araya getirmek olarak tanımlanabilir. Kitaptaki kullanımı dikkate alındığında, Kur'ân kelimesi, harflerin ve kelimelerin ard arda sıralanışından oluşan basit bir okuma işlemi değildir. Kur'ân, birbirini açıklayan âyetlerin oluşturduğu küme anlamına gelir. Yüce Allah şöyle buyurur:

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا

“Onu Kur'ân halinde (küme küme) ayırdık ki insanlara aralıklarla okuyasın. Onu kısım kısım indirdik.” (İsra 17/106)

Kümeleri oluşturan âyetler farklı zamanlarda inebilir. Bu sebeple Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا . فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا .

“Böylece onu Arapça Kur'ân (anlam kümesi) halinde indirdik ve değişik şekillerde gözdağı verdik ki, çekinsinler ya da onlar için bir bilgi (zikir) oluştursun. Gerçek hâkim olan Allah pek yücedir. O kur'ânın (anlam kümesinin) vahyi tamamlanmadan acele etme. “Rabbim ilmimi artır” de.” (TâHâ 20/113-114)

Kur'ân içindeki benzer âyetleri bulup anlam kümelerini tespit etmek ve Allah'ın açıklamasına ulaşmak ekip çalışmalarıyla mümkün olabilir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ.

“Bu, âyetleri bilen bir kavim (topluluk) için Arapça Kur'ân (kümeleşmiş) halde açıklanmış kitaptır.” (Fussilet 41/3)

Kur'ân, ilahi kitapların vasfı olmalıdır. Her ilahi kitap kur'ân şeklindedir.

فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ مِّمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَأُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ

“Sana indirdiğimiz şeyden şüphe ediyorsan senden önce indirilmiş kitabı okuyanlara sor. Doğrusu Rabbinden sana aynı gerçek gelmiştir. Sakın şüphelenenlerden olma.” (Yunus 10/94)

Rasulullah'a indirilen son kitap Arapça Kur'ân'dır. Yüce Allah şöyle buyurur:

الَّذِي تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

“Elif, Lam, Ra. Bunlar bu açık Kitap'ın ayetleridir. Belki aklınızı kullanırsınız diye, biz bunu Arapça Kur'ân şeklinde indirdik” (Yusuf 12/1)

Daha öncekilere indirilen, Arapça kur'ân şeklinde son peygamber Muhammed (s.a.v.)'e indirilmiştir.

وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا
لِيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَى لِلْمُحْسِنِينَ

“Ondan önce de bir rahmet ve rehber olarak Musa’nın kitabı vardır. Bu da, zulmedenleri uyarmak ve iyilik yapanlara müjde olmak üzere Arap lisanıyla indirilmiş, doğrulayıcı bir kitaptır.” (Ahkâf 46/12)

Onun âyetlerinin tafsîli Arapça olarak yapılmıştır.

كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

“Bilen bir kavim için âyetleri Arapça Kur’ân olarak tafsil edilen bir Kitap” (Fussilet 41/3)

Tafsîl, açıklama yapmaktır ve bunu Yüce Allah yapmıştır. O şöyle buyurur:

الرَّ كِتَابٌ أَحْكَمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ أَلَّا تَعْبُدُوا
إِلَّا اللَّهَ إِنَّنِي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ

“Elif, Lâm, Râ. Bu, âyetleri hakîm ve habîr olan Allah tarafından muhkem kılınmış ve de açıklanmış bir kitaptır. Böyle olması Allah’tan başkasına kulluk etmemeniz içindir. (De ki:) Ben de O’nun tarafından size uyarı yapan ve müjde veren biriyim” (Hûd 11/1-2)

Ve bu açıklama belli bir usule göre yapılmıştır.

وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَضَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

“İman edeceklerle doğru yolu göstereceğin ve ikram olsun diye ilim üzere açıkladığımız bir kitap gönderdik.” (A'râf7/52)

Yüce Allah'ın indirdiği usule uymak gerekmektedir. O şöyle buyurur:

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا

“Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. Sana O'nun vahyi (anlam kümeleri) tamamlanmazdan önce Kur'ân'la hüküm vermekte acele etme ve “Rabbim, benim ilmimi artır” de. (TâHâ 20/114)

Anlam kümelerine uymamak Kitab'ın kur'ân'ına yani onun usulüne uymamak anlamına gelir. Kitabın mucizevi yönü kur'ân olmasıdır

قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

De ki “Bu Kur'ân'ın benzerini getirmek için insanlar ve cinler bir araya gelseler onun bir benzerini getiremezler; isterse sırt sırta vermiş olsunlar.” (İsra 17/88)

Onu kur'ân şeklinde toplamak, yani indiği dil ölçü alınarak belli bir usûle göre lafızlarından hareketle tüketilemez anlam örgüsüne sahip bir şekilde oluşturmak ancak Yüce Allah'ın yapabileceği bir iştir. Kur'an'da benzerinin oluşturulamayacağına dair meydan okumalarda altı çizilen nokta kitabın bu yönüdür.

Nitekim tabiattaki dengeyi de O'nun dışında kimse-
nin kuramayacağı bir gerçektir. İnsanlar tabiat-
tan O'nun koyduğu ölçülere göre yararlanır ama
tabiatı dizayn edemez, kanunlarını oluşturamazlar.
Hatta Allah'ın tabiata koyduğu dengeleri bozmaya
çalışırlarsa sıkıntının en büyüğüyle yine kendile-
ri karşı karşıya kalırlar. Benzer şekilde, Allah'ın
kitabındaki usulü dikkate almadan, O'nun kita-
bındaki dengeleri gözetmeden dini anlayan ve
anlatanlar da sıkıntı yaşar ve yaşatırlar. Ancak bu
sıkıntının ahiret uzantısı da olacağı için kitap ko-
nusunda usûle uymamak büyük hata olacaktır.

4. Kelimenin Kur'ân'daki Kullanım Alanları

Te'v'il kelimesinin Kur'ân'ın yedi sûresinde, onbeş âyette onyediden fazla geçtiğini söylemiştik. Kelimenin kullanım alanlarını gruplandırarak şöyle sıralayabiliriz:

a. Ahâdis'in Te'v'îli (تَأْوِيلُ الْأَحَادِيثِ)

Yusuf sûresinin üç âyetinde bu ifade geçer.

Bilindiği üzere henüz küçükken Yusuf bir rüya görür, babası bu rüyasını kardeşlerine anlatmamasını söyler. Ardından Allah Teala, Yusuf (a.s.)'a olayların tevîlini yani bağlantılarını öğreteceğini bildirir. Âyet şöyledir:

وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَى أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

“Bu böyle olur; demek ki Rabbin seni seçecek

ve olayların yorumunu (tevilini) öğretecek, sana ve Yakup ailesine ettiği iyilikleri de tamamlayacaktır. Nitekim daha önce ataların İbrahim'e ve İshak'a olan iyiliklerini tamamlamıştı. Senin Rabbin bilir, doğru kararlar verir.” (Yusuf 12/6)

Sözlükler “ehâdîs (اَحَادِيث)” kelimesinin “hadîs (الْحَدِيثُ)” yahut “uhdûse (اُحْدُوْثَةٌ)” kelimesinin çoğulu olduğunu söylerler. Bir olayın, görüntünün hat-ta rüyanın dile getirilmiş, dökülmüş haline hadîs ya da uhdûse denebilir. Râgıb el-İsfehânî, “ister ayık ister uyku halinde olsun kişiye duyma yahut vahiy yoluyla ulaşan her kelama hadis denir” der. İki âyette¹⁰ geçmiş toplulukların ehâdîs haline getirilmesinden bahsedilmektedir. Bu, onların başlarına gelenlerin sonrakiler için hikaye haline gelmesi anlamındadır. Yusuf'a ehâdîsin tevilinin öğretilmesi, ister yaşanmış olsun ister rüya, söze dökülenlerin bağlantılarının öğretilmesi anlamında olmalıdır. Aynı kullanım sûrenin 21 ve 101. âyetleri için de söz konusudur. 101. âyette, Yusuf (a.s.), rüya dahil bir ömür boyu tüm olayların tevilini yani bağlantılarından bahsediyor olmalıdır.

10 Mü'minûn 23/44; Sebe 34/19.

b. Ahlâm'ın Te'vîli (تَأْوِيلُ الْأَحْلَامِ)

Yusuf sûresinin bir âyetinde bu ifade geçer. Gördüğü rüyanın yorumunu yapmaları için topladığı kişiler Melik'e şöyle derler:

قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعَالَمِينَ

“Dediler ki; irtibatsız semboller bunlar. Böyle irtibatsız sembollerin bağlantısını biz bilemiyoruz.”

“Ahlâm (احلام)” rüyada görülen görüntüler, semboller anlamına gelen hulm (حُلْم) kelimesinin çoğuludur. “Adğâs (أَضْغَاثُ)” ise bitki saplarından oluşan demet anlamına gelen “dığs (ضَغْت)” kelimesinin çoğuludur. Sad sûresinin 44. âyetinde de kelime, “otlardan oluşan bir demet” anlamında kullanılmaktadır.

Demetin içindeki saplar arasında tabiî bir bağ yoktur. Onları bir arada tutan sunî bir bağdır.

Adamların Melikin rüyasını tabir edememelerinin sebebi, rüyada gördüğü sembollerin gerçek olaylarla arasındaki bağlantıyı kuramamalarıdır. Zaten “Böyle irtibatsız sembollerin bağlantısını biz bilemiyoruz” diyerek bunu rüyadaki sembollerin dünyevi karşılıklarını kuramadıklarını söylemiş oluyorlar. Görüldüğü üzere âyette geçen te'vîl

kelimesi “bağlantısını kurmak, parçaları birleştirmek” anlamında kullanılmaktadır.

c. Rü'yâ'nın Te'vîli (تَأْوِيلُ الرُّؤْيَا)

Yusuf sûresinin 100. âyetinde, yani kıssanın sonunda, Yusuf (a.s.) çocukluğunda gördüğü rüyanın bağlantısının tamamlandığını ifade etmek için “هَذَا” der. Bu, “işte daha önce gördüğüm rüyanın te'vîli budur” demektir. Bununla, henüz bir çocuk iken gördüğü rüyanın bağlantısının kurulduğunu kasetmektedir. Aynı sûrenin üç âyetinde¹¹ de “تَأْوِيلُهُ” şeklinde rüyayı temsil eden zamire muzaf olarak te'vîl kelimesi geçmektedir ve yine kastedilen Yusuf (a.s.)'ın zindan arkadaşlarının gördüğü rüyaların gerçek hayatla bağlantılarıdır.

d. Sabır Gösteremediğin Şeylerin Te'vîli (تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا)

Kehf sûresinin iki âyetinde Musa (a.s.)'ın, arkadaşlık ettiği kişinin yapıp ettikleri karşısında sabredip itiraz ettiği olayların arka planı anlamında

11 Yusuf 12/36-37.

“تَأْوِيلَ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا” ifadesi geçmektedir. Bilindiği üzere Musa (a.s.), Allah’ın, katından bilgi vererek ikramda bulunduğunu bildirdiği kula –ki bu bir melek olmalıdır-¹² yol arkadaşlığı teklif edince melek ona “Sen benimle birlikte olmaya dayanamazsın, iç yüzünü bilmediğin bir şeye nasıl dayanacaksın” demiş, yine de Musa (a.s.)’ın ısrarı üzerine beraber yola çıkmışlardı. Yolda, her insan gibi Musa (a.s.)’ın anlam veremediği ve itirazda bulunduğu bir takım hadiseler yaşanmış, en sonunda melek, “dayanamayacağın şeylerin sana

- 12 Kehf sûresinin 65. âyetinde Mûsâ (a.s.) ve yanındaki gencin, aradıkları kulu buldukları bildirilmektedir. Âyet şöyledir:

فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

“Sonra kullarımızdan bir kulu buldular. Ona katımızdan bir ilim vererek ikramda bulunmuştuk.” Âyette “abd = kul” olarak geçen kişi melek olmalıdır. Kur’ân’da melekler için “abd” kelimesinin kullanıldığı âyetler vardır. Şu âyette melekler için abd kelimesi kullanılmaktadır:

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ

“Rahman evlat edindi” dediler. Allah’ın onunla ilgisi olmaz. Evlat dedikleri ikram görmüş kullardır.” (Enbiyâ 21/26) Çünkü bu kişinin yaptıkları insanlar için örnek olmayacak türden hareketlerdir ve yaptıklarına getirdiği gerekçeler de bir beşerin bilemeyeceği türden bilgilerdir. Bu kişiyi Mûsâ (a.s.) dışında kimse de görmüyor olmalıdır. Aksi takdirde insanlar itiraz ederler belki üzerine yürürlerdi. Zaten sûrenin 82. âyetinde yaptıklarını kendiliğinden yapmadığını söylemektedir.

وَمَا فَعَلْنَاهُ عَنْ أَمْرِی

“Ben bunları kendiliğimden yapmış değilim.” (Kehf 18/82)

içyüzünü (te'vîlini) bildireceğim = سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا” diyerek yaptıklarının gerekçelerini, arka planlarını Musa (a.s.)’a anlatmış¹³ ve “ذَلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا = işte sabır gösteremediğin şeylerin bağlantısı bu” demişti.

Âyette geçen te'vîl kelimesi, Musa (a.s.)’ın şahit olduğu, anlam veremediği ve itiraz ettiği olayların arka planını ifade etmektedir. Bu âyetten hareketle te'vîl kelimesine, “herhangi bir olayın anlaşılmasını sağlayan arka plan” anlamı verilebilir.

e. En İyi Netice Anlamında (وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا)

Te'vîl kelimesi iki âyette “en iyi netice” anlamı verilebilecek “وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا” kalıbıyla geçer.

Nisa sûresinin 59. âyetinde, karşılaşılan anlaşmazlık halinde meselenin Allah’a ve Rasul’e yönlendirilmesi emredilmekte, böyle yapılmasının en güzel sonucu vereceği (وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا) bildirilmektedir. Meselenin Allah’a ve Rasul’e yani Allah’ın kitabına yönlendirilmesi, kitabın içerdiği usul gereği, o konu ile ilgili âyetlerin bağlantılarını tespit etme anlamına gelir. Âyetlerin tevilini Allah kurduğu için ulaşılan sonucun en iyi sonuç olduğu ortadadır.

13 Bkz. Kehf 18/65 vd.

“وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا” ifadesi İsrâ sûresinin 35. âyetinde de geçer. Âyette ölçü-tartıda doğru davranmak emredilmekte ardından da bunun sonuç itibariyle en iyisi olduğu bildirilmektedir. Ticarete arzu edilen kârdır. Kârın devamlılığı ölçü-tartıdaki doğrulukla orantılıdır. Buna dikkat edenler müşteri kaybetmezler, ticaretleri devamlı olur. Bu da istenilen en iyi sonucu doğurur.

f. Âyetlerin Te'vîli Anlamında

Al-i İmran sûresinin 7. âyetinde te'vîl kelimesi iki defa geçer. ilkinde, âyetler arasındaki bağlantı anlamında “تَأْوِيلِهِ” şeklinde geçer. Aynı âyette aynı kalıpla insanların kurgularıyla âyet arasındaki bağlantı anlamında kullanılır. Ayet şöyledir:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ.

“Sana bu Kitab’ı indiren odur. Onun bir kısmı muhkem âyetlerdir. Onlar Kitab’ın anasıdır. Öbürleri ise müteşâbihlerdir. İçlerinde kayma olanlar, fitne çıkarma ve onu te'vîl isteği ile mü-

teşâbih olanına uyarlar. Oysa onun te'vîlini Allah'tan başkası bilmez. Sağlam bilgi sahipleri şöyle derler: "Biz buna inanırız. Hepsi de Rab-bimiz katındandır." Böyle düşünenler sadece içi temiz olan kimselerdir." (Âl-i İmrân 3/7)

Âyette, Kitab'ın âyetleri muhkem ve müteşâbih olarak ikiye ayrılmaktadır. Âyetler bu şekilde tak-sim edildikten sonra, kötü niyetli kişilerin, fitne çıkarmak ve te'vîl etmek için onun müteşâbihine uydukları bildirilmektedir. Kötü niyetli kişilerin inananlar arasında fitne çıkartabilmeleri, iddialarını ancak inananların değer verdiği kaynağa dayandır-malarıyla mümkün olur. Kurgulara Kur'ân'dan delil getirmek, âyetler arasındaki bağlantıları görmezden gelmekle olur. İşte âyette sözü edilen te'vîl, kötü niyetli kişilerin, kafalarında oluşturdıkları kurgulara ucundan, kenarından bir şekilde uyar gibi gözüken âyetlerle irtibat kurma çabalarıdır. Bağlantılar ve parçalar yanlış olduğu için esasında bu hiçbir zaman bir te'vîl olmayacaktır. Çünkü te'vîlden bahsedebilmek için doğru parçaların bir araya gelmesi gerekir. Kötü niyet şartıyla tevil etme amacıyla yanlış parçaların eşleştirilmesi bir tahrif çeşididir. Te'vîl gerçekleştiğinde so-nucun doğruluğundan şüphe edilemez. Yukarıdaki âyette, Kitabın te'vîlini sadece Allah'ın bildiğinin söylenmesi, âyetleri birbiriyle bağlantılı olarak in-

direnin yani sistem kuranın O olduğunu gösterir. Âyetlerin te'vîlini Allah'tan başkası bilemeyeceğine göre, insanların yapması gereken, âyetler arasındaki bağlantıları takip etmek olmalıdır. Âyetlerin te'vîlini Allah yaptığı için, insanlar âyetleri te'vîle kalkışmamalıdır.

Ayrıca kelime Yunus sûresinin 39. âyetinde de kitabın âyetleri arasındaki bağlantı anlamında “تَأْوِيلِهِ” şeklinde kullanılmaktadır. Ayet şöyledir:

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَّابَ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ

Aslında onlar, Kitabın ilmini kavramadan, (âyetler arası) iç bağlamı henüz ortaya çıkmadan yalana sarıldılar. Onlardan öncekiler de böyle yalana sarılmışlardı. Yanlışlar içindekilerin sonunun nasıl olduğunu bir düşün.

Âyette Kur'ân âyetleri arasındaki ilişki yahut Kur'ân ile önceki kitapların âyetleri arasındaki ilişki henüz ortaya çıkmadan yalana sarılmaktan bahsediliyor. Bağlantıyı görmek kitabın ilmini kavramakla mümkün olur. bu ilmi bilmeyen için âyetler arasındaki bağlantı yani tevil kurulamaz. Bağlantıyı görmeden hüküm ve karar vermek de kişiyi yanlış düşürür. Bu sebeple Allah Te'âlâ bu konuda aceleci davranılmamasını emretmektedir.

Tâ Hâ sûresinin 114. âyeti bu durumu şöyle ifade etmektedir:

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ
وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

“Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. Sana O’nun vahyi (anlam kümeleri) tamamlanmazdan önce Kur’ân’la hüküm vermekte acele etme ve “Rabbim, benim ilmimi artır” de.” (TâHâ 20/114)

g. Dünya Ahiret Bağlantısı Anlamında

Araf sûresinin 53. âyetinde, insanlara yapılan uyarıların ahrette gerçekleşeceğiyle ilgili olarak dünya ile ahiret arasındaki bağlantıyı ifade etmek için “تَأْوِيلُهُ” şeklinde geçer.

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلُهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ
جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ
غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

“Onlar, onun uyarılarının gerçekleşmesinden (tevilinden) başkasını mı bekliyorlar? Uyarıların gerçekleştiği gün, evvelce onu unutmuş olanlar şöyle diyeceklerdir: “Rabbimizin elçileri gerçeğin kendisini getirmişlerdi. Şimdi bize

şefa'at edecek kimseler var mı ki şefa'at etsinler? Ya da geri gönderilsek de yapıp ettiğımız işlerden başkasını yapsak olmaz mı?" Onlar kendilerine yazık etmiş kimselerdir. Uydurdukları şeyler de kaybolmuş olacaktır."

5. Sonuç

Kur'ân'daki kullanımlarından hareketle te'vîl kelimesinin, herhangi bir konuda bağlantıların doğru kurulması anlamına geldiği sonucuna ulaştık. Bir meselede bağlantıların doğru bir şekilde kurulması, doğru sonuca ve çözüme ulaşma imkanı verir. Arka planın kavranmasını mümkün kılar.

Tüm bunlar için bağlantıların doğru kurulması gerekir. Yüce Allah âyetlerin te'vîlinin yani herhangi bir meselede anlam kümesine ulaşılabilmesi için ilgili âyetlerin bağlantılarının kendisi tarafından oluşturulduğunu, bunların insanlar tarafından tespiti için dikkate alınması gereken ilke ve uyulması gereken kurallardan bahsetmiştir.

Gelenekte Kur'ân'ın Allah tarafından belirlenmiş bir ilmi/usulü olduğuna dair bir düşünce yoktur. Dilbilgisi kuralları ve mantık ilkelerini saymazsak, gerek tefsir gerek fıkıh disiplininde kuranın açıklamalarında beşeri unsurların ön planda olduğu görülür. Bu, herhangi bir meselede doğruya ulaşmanın önündeki en büyük engeldir. Kevnî

âyetler hususunda beşeri müdahaleye izin vermemiş Yüce Allah kitabı âyetler konusunda da insana herhangi bir yetki vermemiş, sınırlarımızın, kendisinin oluşturduğu bağlantıları tespitten öteye geçemeyeceğini bildirmiştir.

KAYNAKÇA

Ali Ekber Babaî, Gulam Ali Azizi Kia, Mücteba Ruhanî Rad, Kur'an Tefsiri Metodolojisi, çev: Mikail Gürel, İstanbul, 2013.

Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed Amr Ferâhidî (ö. 175/791), Kitâbü'l-'Ayn, İran, 1409.

Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevî Ezherî (ö. 370/980), Tehzîbü'l-lüğa, Kahire, 1964.

Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Muhammed Mâturîdî (ö. 333/944), Te'vîlâtü'l-Kur'ân, İstanbul, Mizan Yayınevi, 2005.

Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükerrerem İbn Manzûr (ö. 711/1311), Lisânü'l-Arab, Beyrut, 1990.

Râğıb el-İsfehânî (ö. 502/1108), el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân, Mısır, 1961.

Yûnus Apaydın, "Te'vil", DİA, XXXXI.

Yusuf Şevki Yavuz. "Te'vil", DİA, XXXXI.

